

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Андрухович Д. Р.

*аспірантка кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-323-4-17>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Ризики тероризму, екстремальних стихійних лих або таких подій, як глобальні пандемії та війни посилюються. У складних суспільних умовах стійкість здається єдиним способом вижити та процвітати. Вплив війни і тероризму на економіку широко відчутний і ставить під загрозу діяльність підприємств. Особливо гостро ці негативні наслідки можуть відчувати на собі підприємці та ті, хто тільки планує розпочати власну справу [1, с. 473].

Термін «стійкість» походить від латинського «resilio», що означає повернення до початкового стану. Поняття «стійкість» вперше з'явилося в дослідженнях екосистем з 1970-х років і поступово поширилося на багато різних сфер. Однак стійкість є багатовимірним поняттям, що залежить від контексту та дослідницьких підходів. Тому її концепція та заходи також відрізняються в кожній країні, регіоні та дослідницькій галузі. Стійкість – це не лише індивідуальна риса, але й атрибут, який можна вивчати з колективної точки зору, наприклад, груп, громад та організацій, яка дозволяє їм ефективно реагувати на несприятливі зміни. Науковці стверджують, що стійкість є фундаментальним фактором адаптації до значних змін, які порушують очікувану схему роботи. Також підкреслюють, що організаційна стійкість – це здатність виживати і навіть процвітати після несприятливих обставин [2, с. 104]. Стійкість не є чимось рідкісним і надзвичайним, вона виникає з відносно звичайних процесів, які є

результатом унікальної і несподіваної динаміки, і її можна навчитися з часом і з досвідом.

У нашому дослідженні розглянемо ключові тренди 2023 р., які сприяють зміцненню стійкості підприємництва в умовах війни, а саме фінансову і податкову підтримку бізнесу та валютну лібералізацію.

Уряд модернізує програму «Доступні кредити 5-7-9%» для реалізації запиту на фінансування переробних підприємств та бізнесу, що працює на деокупованих територіях, зважаючи на складні обставини, у яких перебувають ці підприємства. Держава має надати фінансову підтримку бізнесові, який відновлюється після деокупації. Зокрема, для таких закладів пропонують знизити відсоткову ставку по кредиту, збільшити покриття портфельних гарантій, ліміт кредиту, а також терміни його надання. Крім того, розглядають: потребу диференціювати деокуповані території за рівнем ризику; можливість надавати кредити підприємствам, які мають заборгованість за раніше отриманими кредитами; можливість скасувати заставу як умову кредитування (зважаючи на те, що основні фонди та майно багатьох компаній унаслідок дій агресора знищено, викрадено чи пошкоджено). Ураховано також складність для бізнесу виконати умови кредитування, як-от надавати звітність про діяльність підприємств за 2022 р. (на територіях велись активні бойові дії, фінансову документацію знищили окупанти). Розглядають можливість запуску програм муніципальних гарантій. Кабінет Міністрів України для перемоги у війні та втримання економічної стабільності планує розширити програму пільгових кредитів «Доступні кредити 5-7-9%». Це підтримає українські підприємства, пов'язані з виробництвом озброєння і військової техніки, та енергетичні підприємства, які потребують відновлення. Такі заходи сприятимуть відновленню 1,7 ГВт генерувальних потужностей до опалювального сезону. З початку року й на 14 червня 2023 р. 7,3 тис. українських агропідприємств отримали майже 37 млрд грн банківських кредитів на розвиток господарств, у тому числі 5,8 тис. господарств отримали 21,8 млрд грн за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%». Найбільший обсяг кредитів за різними програмами отримали аграрії таких областей: Київська – 7,5 млрд грн; Вінницька – 3,9 млрд грн; Дніпропетровська – 3 млрд грн; Кіровоградська – 2,8 млрд грн; Одеська – 2,5 млрд грн. З метою підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу в Україні на 01 червня 2023 р. з початку використання інструменту державних гарантій на портфельній основі (з грудня 2020 р.) видано 23 642 кредити

загальною сумою 78,05 млрд грн. На 1 червня 2023 р. 29 банків-кредиторів обслуговують 17 374 кредити сумою 54,39 млрд грн. Зобов'язання за основним боргом, що частково забезпечений державними гарантіями на портфельній основі, становили 26,5 млрд грн. Це близько 73 % від загального ліміту наданих гарантій (36,33 млрд грн). Найбільше кредитів, які частково забезпечено державними гарантіями на портфельній основі, за видами економічної діяльності обслуговуються в таких сферах: сільське господарство – 6 810 кредитів загальною сумою 34,41 млрд грн; оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів – 6 546 кредитів на 10,56 млрд грн; переробна промисловість – 1 577 кредитів на 5,73 млрд грн. 13 червня 2023 р. Уряд виділив 7,8 млрд грн на продовження програми кредитування бізнесу за програмою державних гарантій на портфельній основі. Це дасть змогу продовжити програму гарантування, яка сприяє розвитку державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», коли держава покриває до 80 % кредиту підприємця перед банком. Гарантії в межах програми отримують 9 банків-кредиторів (КБ «Приватбанк», «Укргазбанк», ПУМБ, «Укрексімбанк», «ПроКредит Банк», «Банк Кредит Дніпро», АКБ «Львів», «Піреус Банк» та «МТБ Банк»), кожному з яких встановлено граничні розміри надання цих гарантій для кожного банку-кредитора на загальну суму до 7,79 млрд грн. За програмою «Конкурентоспроможна економіка України» у партнерстві з Міністерством економіки України USAID пропонує гранти на підтримку безперервності та відновлення бізнесу сумою від 600 тис. грн до 1,2 млн грн. Кошти можна спрямувати для оплати витрат на переміщення або відновлення бізнесу в умовах війни, для розширення бізнесу на зовнішні ринки, а також підтримку рівня наявних бізнес-можливостей та їх поліпшення. Грант можуть отримати підприємства таких секторів: інформаційні технології та інжиніринг; виробництво (електронне обладнання та прилади, меблі, одяг та взуття, харчові продукти тощо); послуги (автоматизація, консалтинг, освіта, комунікації тощо); креативні індустрії (фільми, аудіовізуальні матеріали, мода та виробництво крафтової продукції). За організаційно-правовою формою участь у грантових програмах можуть взяти: ФОП, приватні підприємства, ТОВ, АТ, які мають штат до 250 працівників та річний обіг до 50 млн євро [3].

КМУ постановою № 574 від 2 червня 2023 р. вніс зміни до постанови № 1165 від 11 грудня 2019 р. «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку

коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних», які мають спростити умови для реєстрації названих документів та вдосконалити автоматизований моніторинг відповідності їх реєстрації в Єдиному реєстрі критеріям оцінки ступеням ризиків. Зміни вносять до деяких положень автоматизованого моніторингу в частині питань установлення ризиковості платника, особливостей застосування таблиці даних платника, в тому числі при визначенні операцій, відображених у ПН/РК, критеріям ризиковості здійснення операцій. Новими положеннями передбачено: установлення обмеження для територіальних органів ДПС ухвалювати рішення про ризиковість платника за операціями з датою виписки податкових накладних, що перевищує 180 днів до дати прийняття такого рішення (згідно з чинними положеннями відповідний термін не обмежено, у зв'язку з чим платника може бути визнано ризиковим на підставі інформації щодо операцій, здійснених протягом останніх трьох років); надання платникам права адміністративного оскарження (на рівні ДПС України) рішення про неврахування таблиці даних платника податку на додану вартість та рішення про відповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості (згідно з чинними положеннями такі рішення оскаржують у судовому порядку або неодноразово переглядають на рівні ГУ ДПС в областях); запровадження автоматичної реєстрації зупинених ПН/РК в Єдиному реєстрі податкових накладних у разі ухвалення рішення про невідповідність платника податку критеріям ризиковості та/або рішення про врахування таблиці даних платника податку (за умови, що операція в таких ПН/РК не відповідає критеріям ризиковості або реєстрацію таких ПН/РК зупинено на підставі відповідності платника податку критеріям ризиковості платника податку згідно з рішенням, до якого подано інформацію та копії документів, за результатами розгляду яких прийнято рішення про невідповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку). Зміни мають сприяти дотриманню добросовісної конкуренції серед платників податків та поліпшенню ділового середовища [3].

З 16 червня 2023 р. НБУ пом'якшує валютні обмеження, надаючи дозвіл резидентам-позичальникам переказувати за кордон кошти для виконання зобов'язань за зовнішніми кредитами та позиками згідно з термінами повернення коштів та сплати процентів, передбаченими умовами кредитного договору, що нівелюватиме непродуктивний вплив капіталу, захистить міжнародні резерви та стійкість валютного ринку. Це стосується кредитів, які: забезпечено гарантією чи порукою

міжнародної фінансової організації; надано за участю іноземного експортно-кредитного агентства чи іноземної держави через уповноважену нею установу або через іноземну юридичну особу, серед акціонерів яких є іноземна держава чи іноземний державний банк [3].

Література:

1. Bullough A., Renko M. & Myatt T. (2014) Danger Zone Entrepreneurs: The Importance of Resilience and Self-Efficacy for Entrepreneurial Intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, no. 38(3), pp. 473–499. DOI: <https://doi.org/10.1111/etap.12006>

2. Tran M. N. & Huynh D. B. V. (2023) Exploring the internal drivers of SMEs' resilience: The case of Ho Chi Minh City SMEs in the context of Covid-19. *Ho Chi Minh City Open University Journal of Science – Economics and Business Administration*, no. 13(1), pp. 103–120. DOI: <https://doi.org/10.46223/HCMCOUJS.econ.en.13.1.2324.2023>

3. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Червень 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-cherven> (дата звернення: 22.07.2023).